

ERDÉLYI MUZEUM

AZ ERD. MUZEUM EGYLET IGAZG. VÁLASZTMÁNYA MEGBIZÁSÁBÓL

SZERKESZTI

FINÁLY HENRIK,

M. K. EGYET. TANÁR, A MUZ. EGYL. TITKÁRA, A M. TUD. AKAD. L. T.

Megjelen havonként. **Január 1.** Ára évenként 1 frt 15 kr.

Tartalom: „Kolozvári orvos-természettudományi társulat“ — Diependael mint történelmi forrás. — A levegő mérséklete Kolozsvárt, A. A. — A hasi hagymáznál és külerőszak behatására támadt agylobnál az agyban létrejövő elváltozásokról. — Adományjegyzék. — Figyelmeztetés. —

„Kolozvári orvos-természettudományi társulat.“

Éppen a mult Deczember hó utolsó napjaiban vettük a felhívást, a mely az ujonnan alakult társulatba lépésre felszólít.

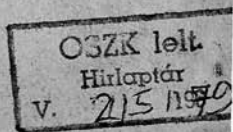
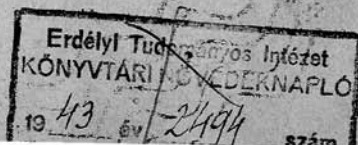
Mint a tudomány szolgálatába szegődött munkásoknak kötelességünk, a tudomány terén meginduló minden mozgalmat nem csak éber figyelemmel kísérni, hanem tehetségünkhöz képest ellenőrizni és éppen a tudomány érdekében érdekéhez illően pártolni is.

De sajtóságos állásunk, mint a királyhágón inneni részekben 15 év óta fennálló és sikeresen működő muzeum-egylet közlönyének, kötelességünkkel teszi, hogy az ez új egylet létesítésével megindítani szándékolt tudományos ténykedésnek egy kis tárgyilagos és elfogulatlan kritikával nézzünk a szeme közé.

Előre kijelentjük, hogy minden tudományt, és mindent, a mi tudományos érdekekben történik, anynyira tisztelünk, anynyira üdvösnek és dicsőretre méltónak találunk, hogy ellene szót emelni, vagy bár csak példálódzva gáncsoskodni a legnagyobb és legmegbocsáthatatlanabb bűnnek tartanók. A jelen esetben pedig a kezdeményező férfiak személyiségei is olyanok, a kik teljes mértékben igényt tarthatnak nagyra becsülésünkre, és a kiknek szándékai tiszta és őszinte voltához anynyira nem fér semmi legkisebb kétség, hogy ez oldalról legkevésbé se juthatna eszünkbe kritika.

És mégis kritika! Bocsánat! A kérdések sora e kettővel: quis? quid?, a melyekre nézve előre kimondtuk, hogy semmi kifogásunk, csak kezdődik, de koránt sincs kimerítve. Következik még az ubi? quibus auxiliis? cur? quomodo? quando? És ezekhez csakugyan fér egy egy kis megjegyzés. Lássuk rendre.

Az „ubi“ kérdésre megfelel maga a czím, azt mondván, hogy „Kolozsvárt.“ Szó sincs róla, hogy ha magára csak azt a kérdést tesszük fel, hogy egy tudományos társulat székhelye hol legyen, a legtermészetesebb felelet lesz: Kolozsvárt. Hiszen Kolozsvár a Ki-

rályhágón innen a magyar tudományosság gyupontja, melyik város tudna anynyi szakférfit felmutatni állandó lakói közt, a megnyit a körülmények szerencsés találkozása itt egyesített. De mihelyt a két kérdést kapcsolatba hozzuk: kell-e orvos természettudományi társulat Kolozsvárt? mégis egy kis aggodalom száll meg. A felhívás azt vitatja, hogy Erdélyben — legalább köztudomás szerint — eddigelő egyetlen ily egyesület sem létezik.

Cum bona pace dixerim: ez állítás — legalább köztudomás szerint — nem felel meg egészen az igazságnak. Nem is akarjuk a szász atyafiak egyesületeit említeni, hiszen értjük, hogy magyar egyesületekről van szó; de talán mégis csak van tudomása, tán éppen a felhívás aláírójának is, róla, hogy itt helyt, Kolozsvárt, létezik a muzeum-egylet, a mely nem csak alapszabályilag vallja magát a természettudományok mivelőjének, hanem ebbeli munkásságának kiadványaiban is adta nem éppen megvetendő tanujelét; a mely természettudományi pályakérdéseket is tűz ki, és természettudományi gyűjteményeket is állított bé, a melyeket folyton nem csak fentart, hanem gyarat is, tehát elég nyilvánosan működött és működik, és valóban füresa volna, ha arról az egyletről, a melylyel külföldi tekintélyes egyletek keresték és folytatják a kiadványcserét, csak éppen az idevaló köztudomásnak nem volna tudomása.

A mi nézetünk e tekintetben az lesz vala, hogy az új egyesület alakítása helyett tán czélszerűbb lesz vala, ha a kezdeményezők és elvtársaik egyszerűen béállottak volna a muzeum-egyletbe, és saját tudományos erejökkel és munkásságokkal erősítvén az egylet természettudományi szakosztályának munkaerejét és jelentőségét, a magok részére azt a nem megvetendő előnyt biztosították volna, hogy rendelkezheszenek egy megszilárdult egylet tetemes segélyforrásaival, a melyekhez mérhetőkre az új egylet még a legszerencsésebb körülmények közt se fog rövid idő alatt szert tehetni.

Ez azonban lehet egyéni, elfogult nézet, és annál kevesebbet nyomhat a latban, mivel a muzeum-egylet tisztviselője érdekelt fél; noha ez nem bizonyíték arra, hogy ez úttal nincs igaza.

De nézzük, hogy „quibus auxiliis“? Szabad egyesülés! Két dologgal kell, hogy járuljanak a csatlakozók az új egyesülethez: tudományos munkával és pénzzel. Mind a mellett, hogy ma nagyon pénzzsűk világban élünk, nem emelünk kétkedést arra nézve, hogy fizető tagjai lesznek a társulatnak. Pártoló tag is lesz, de nem sok, rendes tag valamivel több; de mi, a kik e téren 15 év óta ismerjük városunk és országrészünk közönségét, biztosíthatjuk a kezdeményezőket, hogy mihelyt kilépnek abból a körből, a melyet ők magok alkotnak, nagyon csekély sikerrel fogják a fizető tagokat gyűjteni, és ha első pillanatban lesz is, nagyon ingatag alap az a vivum aerarium.

Még rosszabbul állunk a tudományos munkával. Összegyűlni, értekezni, vitatkozni fognak, a megnyit tetszik; de mihelyt arról lesz szó, hogy nyilvános előadást kell tartani, vagy közlönybe saj-

tó alá cikket írni, éppen azok fognak legelőbb visszavonulni, a kik lehangosabban sürgették az új egylet alakítását. Nem rossz akaratból, oh nem! nem is restségből, hogy is lehetne ilyet feltenni? Hanem megmondjuk mért? Nincs szükség rá, elég rámutatnunk az egyetemi kör javára rendezett népszerű előadásokra és a jelen folyóirat két évfolyamára. Pedig mi igen tisztességes tiszteletdíjjal köszönjük meg munkatársaink fáradozását, és alig hiszszük, hogy ha az új társulat közlönyt szándékszik megindítani, hogy lesz-e módja annyira tiszteletdíj adni. Számoljon kiki a maga öntudatával, mi csak a ténytet mutatjuk ki.

Ne álljon elé senki személyes rokon- vagy ellenszenvvel. Nem mintha tagadni akarnók az ily érzelmek jogosultságát. Egészen addig megyünk, hogy tökéletesen igazat adunk annak, a ki nem pártol egy vállalatot azért, mivel ellenszenves vagy legalább nem rokonszenves ember kezeli vagy vezeti. De csakis egy esetben adhatunk helyet a személyes érzület az ügy közérdeke felibe helyezésének, akkor t. i., a mikor az ellenszenves egyént vagy ő maga, vagy oly hatalom tukmálja ráuk, a melyre nekünk semmi befolyásunk. Ott, a hol módunkban volt és van mást tenni a nem kedvelt helyébe, és nem teszszük, hanem alkalmat faragunk belőle a duzzogásra, ott már elveszti az eljárás személyes jellemét, és tisztán ügyellenes színt és lényegeget vált.

Cur? Mért kell tehát a létező muzeum-egylet nem csak mellőzésével, hanem úgy szólván szándékos eltagadásával új társulatot alakítani?

A szerepelhetnémség nem lehet oka. A mennyi szereptért ígérhet az új társulat a csatlakozóknak, annyit megtalálhattak volna a muzeum-egylet keretében is. Ép oly kevésbé lehet oka az, mint ha a külön álló új társulat több tért nyitna és szabadabb mozgást engedne a tudományos működésnek. A muzeum-egylet igazgató választmánya nem csak nem korlátolja, hanem a legdicséretesebb bőkezűséggel támogatja és segíti tagjai tudományos működését, és mihelyt valaki nem foglalkozik politikával vagy vallásos kérdésekkel, határtalan szabadsággal működhetik a muzeum-egylet kebelében. Vagy több módja lesz az új testületnek, a melynek még semmije sincs, mint a muzeum-egyletnek, a melynek tetemes pénzerő, tekintélyes könyvtár és tisztességes gyűjtemények vannak már rendelkezésére? Abból semmi sincs.

De azt mondják: jaj, a muzeum-egylet nem tudományos testület, mert a tudományos működést alapszabályaiban nem teszi tagjainak határozottan köteletségévé; tagjainak nagyobb része nem is foglalkozik tudománnyal. A mi ez állítás első részét illeti, igaz, a muzeum-egylet nem ugynevezett tudós társaság, mert nem akart magának a tényállásnál fogva őt meg nem illehető tekintélyt bitorolni, de azért fennállása óta mindig csak a tudomány érdekében működött; a mi az állítás második részét illeti, nem lehet tagadni, hogy a muzeum-egylet fizető tagjainak tulnyomó nagyobb része tevőle-

gesen és közbevetlenül nem vett részt a szoros értelemben vett tudományos működésben; de hát az új testület, honnan veszi a biztosítékot, hogy fizető tagjai mind szaktudósok lesznek? Vagy ha feltett szándéka, mást bé nem bocsátani a testületbe, mint ténylegesen a tudomány terén működő szaktudóst, hány tagja lesz?

Azt mondtuk, hogy a felhívást aláírt kezdeményezők szándéka tisztaságához nem fér kétség, és ezt most is ismétljük; de elmulasztották magoknak a kellő tájékozottságot megszerezni, és úgy jártak, mint az a bizonyos autodidact, a ki folyton újra feltalálja azt, a mit előtte már mások feltaláltak.

A budapesti orvostermészettudományi társulat vívmányait nincsmiért irigyelni. Vessünk csak egy pillantást a magyar orvosok és természetvizsgálók utolsó nagy gyűlésére, s azt hiszük elég tanulságos arra nézve, hogy ne induljunk a nyomában.

Legfuresőbb azonban a quomodo? kérdésre a felelet. Körülbelől itt meg is találjuk tán a valóságos megoldást.

Egy szellemdús ember egyszer azt a talpraesett megjegyzést tette, hogy mikor a mamák tánczolhatnak, gyermekbált rendeznek. Itt valami hasonló történik. Az orvosoknak csakugyan szükségök van egy orvosi társulatra; de minthogy a mi helyzetünkben egy tisztán orvosi társulat aránylag csak kevés tagból állhatna, másfelől a mi egy orvosi társulat tudományos működését illeti, az orvos tudománya nem lehet más mint természettudomány, az orvos urak igen kényelmesnek találják barátságukba fogadni a nem orvos természetbuvárokat, hogy teljesedjék bé rajtok: „ugy tetszik, én csak azért vagyok barátod, mivel nincs inasod.“

Béke velünk! Senkit se akarunk sérteni, senkit üdvös törekvéseiben hátráltatni vagy akadályoztatni. Itt az történt, a mi az életben sokszor. A legártatlanabb ember rá lép a mások lábujára, ha nem vigyáz. Ha az új társulat megalakul avval a határozott czéllal, hogy társadalmi uton propagandát akar csinálni a természettudományi ismereteknek, kalapot emelünk vala, és legjobb erőnkkel támogattuk volna. De a muzeum-egylet létezésének tagadásával lábunk ujára léptek, és ezt nem tűrhettük hallgatva.

Ha valahol, a tudomány terin üdvös a concurrentia. Működjék az új társulat a lehető legjobb sikerrel, működjék tovább a muzeum-egylet is. Hát ha a quando-ra valamikor csak az lesz a válassz, hogy miután egy czélra törekszünk, az eszközökre nézve is körülbelől egy a nézetünk, mért ne utánozzuk a nagy politikai pártok példáját, mért ne csináljunk egy nagy fusiót?

Bár mely oldalról tekintjük is az ügyet, mi a valóságos tudományra nézve csak károsnak láthatjuk a separatismust. A legjobb és legszorosabb barátságok mindig azok, a melyekben mindkét fél minden pillanatban kész a másikért mindent megtenni, de egyik se kénytelen igénybe venni a másik áldozatkészségét.

Addig is, míg e tekintetben az elágazó nézetek talán egymáshoz simulnak, szerencsét kívánunk az új vállalatnak!